

Muhammed AVŞAR, Özlem ÜNALAN “Karagöz Geleneğinde Usta Bir Hayalî Kemal Atan Gür ve Oyunları Üzerine Bir İnceleme”. Çanakkale: Paradigma Yayınları, 2025, ISBN: 978-625-5548-60-3. 410 s.*

Ejder İMALI**

Geleneksel Türk tiyatrosunun önemli bir parçası olan Karagöz oyunu; menşei ne olursa olsun yüzyıllar boyunca hem eğlence hem eleştiri görevi üstlenen, insanların düşünce ve estetik dünyasını yansıtan zengin bir kültürel mirastır. Kitabın ön sözünün ilk paragrafında da belirtildiği üzere bu çalışma Türk halk tiyatrosu içerisinde yüzlerce yıllık geçmiş ve köklü bir geleneğe sahip Karagöz oyunu üzerine şekillenmiştir. Bu bağlamda Muhammed Avşar ve Özlem Ünal tarafından kaleme alınan *Karagöz Geleneğinde Usta Bir Hayalî Kemal Atan Gür ve Oyunları Üzerine Bir İnceleme* adlı eser, söz konusu sanat dalına geniş kapsamlı ve özgün bir katkı sunmaktadır. Kültür Bakanlığı Sanatçısı, Somut Olmayan

* **Geliş tarihi:** 26.04.2025

Kabul Tarihi: 09.10.2025

Atıf: İmalı, E. (2025). Muhammed AVŞAR, Özlem ÜNALAN, Karagöz Geleneğinde Usta Bir Hayalî Kemal Atan Gür ve Oyunları Üzerine Bir İnceleme. Çanakkale: Paradigma Yayınları, 2025, ISBN: 978-625-5548-60-3. 410 s. *TURAN Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi (TURANusbb)*, 9: 110-112.

** Öğretmen, Şehit Soner Enes Baykuş Ortaokulu, KAHRAMANMARAŞ/TÜRKİYE, E-posta: kahraman_kentli_86@hotmail.com ORCID: 0009-0001-4367-908X

Kültürel Miras Taşıyıcısı olarak seçilen Kemal Atan Gür ile ilgili önemli bilgilerin yer aldığı bu çalışmada bir giriş, iki bölüm ve ekler yer almaktadır.

Çalışmanın giriş bölümünde (s. 1-13) gölge oyunu ve hayalî kavramları açıklanmış, çeşitli sözlükler kaynak gösterilerek tanımları yapılmıştır. Gölge oyununun dünyadaki ve Türkiye’deki tarihî gelişimi ile ilgili çeşitli görüşler belirtilmiş ve geçmişten günümüze gelişimi üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu bölümde bağlam merkezli kuramlardan olan İşlevsel Halk Bilimi Kuramı’ndan ve Performans Teorisi’nden de söz edilmiştir.

“Kemal Atan Gür’ün Hayatı ve Sanatçı Kişiliği” başlıklı birinci bölümde (s. 17-47) ilk olarak Kemal Atan Gür’ün doğumu, çocukluğu, eğitimi, askerliği, ailesi ve çalışma hayatıyla ilgili bilgilere yer verilmiştir. Ardından Gür’ün sanatçı kişiliği ile ilgili bilgiler yer almıştır. Tiyatro ile nasıl tanıştığı, kimlerden etkilendiği, tiyatroya getirdiği yenilikler, oynadığı oyunlar, Karagöz oyunu ile tanışması, geleneksel Karagöz’e getirdiği yenilikler, kimlerle sahneyi paylaştığı, ulusal ve uluslararası başarıları ve sanatıyla ilgili planları üzerinde durulmuştur. Özellikle çocukluk yıllarından itibaren tiyatroya duyduğu ilgi, ailesinden gelen esnaflık kültürünü sanatsal üretimle harmanlaması ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Bu bölümde son olarak kitaplarda, dergilerde vb. yayınlarda Kemal Atan Gür hakkında yapılan çalışmalardan, iletişim araçlarından ve hakkında çıkan haberlerden söz edilmiştir. Gür’ün Hacivat Köftecisi adlı lokantası ile aynı mekânda kurduğu Münir Özkul Oda Tiyatrosu, onun kültürel üretimi günlük yaşamla bütünleştirdiğini göstermektedir.

“Performans ve İşlev Teorisi Bağlamında Kemal Atan Gür’ün ve İcra Ettiği Oyunların İncelenmesi” adlı ikinci bölüm (s. 52-101) ekler bölümünde yer verilen on üç özgün oyun metninin incelendiği bölümdür. İlk olarak ekte belirtilen oyunlar; kişileri, dil ve üslubu, çalışmanın güncelliği, oyunların içeriği, dinî ve kültürel unsurlar açısından analiz edilerek ayrıntılı şekilde çözümlenmiştir. Her oyunun dönemin ekonomik, sosyal, kültürel yapısını yansıttığı ahlak, eğitim, sağlık gibi konularda doğrudan olmasa da birer eğitim aracı olarak işlev gördüğü belirtilmiştir. Bu bölümde ikinci olarak oyunların çeşitli işlevleri üzerinde durulmuştur. Oyunlar üzerinde yapılan incelemelerde oyunların; eğlendirme, toplumsal kurallara destek verme, toplumsal sorunları açığa çıkarma, kültürün genç kuşaklara aktarımı, çevre bilinci ve sorumluluklarımız gibi işlevleri örneklerle detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Ekler bölümünün (s. 105-388) ilk başlığında on üç özgün oyun metnine yer verilmiştir. Bu oyunlardan Turist, Şifalı Bitkiler ve Abdurrahman Paşa oyunlarının iki farklı versiyonu aktarılmıştır. Bu oyunların oynandığı kitleye ve zamana göre değişen unsurları kıyaslanarak değerlendirilmiştir. Oyunlar, araştırmacıların hem teorik hem de uygulamalı olarak doğrudan metin incelemesi yapabilmesine imkân vermiştir. Ekler bölümünün ikinci başlığında ise Kemal Atan Gür’ün sanatıyla ilgili görseller yer almıştır.

Ejder İMALI Muhammed AVŞAR, Özlem ÜNALAN “*Karagöz Geleneğinde Usta Bir Hayalî Kemal Atan Gür ve Oyunları Üzerine Bir İnceleme*”. Çanakkale: Paradigma Yayınları, 2025, ISBN: 978-625-5548-60-3. 410 s.

Sonuç olarak geleneksel Türk tiyatrosunun önemli bir parçası olan, yüzyıllardır süregelen Karagöz oyununda gelenekleri bozmadan günümüz insanının beğeneceği tarzda oyunlar kuran, seyircisinin durumuna göre irticalen değiştiren, geleneği çağın koşullarına göre güncelleyerek sosyal mesajlar veren aynı zamanda hem gölge oyununun tanıtılıp yaşatılmasına hem de insanlık için önem arz eden konulara karşı farkındalık oluşturmaya yardımcı olan, bir lokantanın bodrumunu oda tiyatrosuna çevirerek sanat hayatını devam ettiren Hayalî Kemal Atan Gür, Türkiye’de Karagöz oyununda önde gelen isimlerden biri olmuştur. Bu çalışma Kemal Atan Gür’ün sanatsal tasvirini ortaya koymakla kalmamış, aynı zamanda Karagöz geleneğinin günümüzdeki anlamı ve işlevine dair bilimsel bir çerçeve geliştirmiştir. Bu eser okuyucu kitlesi açısından halk kültürü, geleneksel tiyatro ve sözlü kültür alanlarında çalışan araştırmacılar için önemli bir başvuru kaynağı olacaktır.